

Drogpolitiskt program

Antagen av kongressen 29 juni – 2 juli 2023.

Inledning

I 140 år har nykterhetsrörelsen varit pionjärer i sitt arbete för demokrati, solidaritet och vår stora kamp mot alkohol och droger. Ungdomens Nykterhetsförbund är inte ett undantag. Vi är ungdomar som brinner för demokrati och solidaritet och vi kämpar dagligen mot alkohol- och drogindustrin. När drogliberaler säger att vi är moralister visar vi på fakta som ingen kan blunda för. Vår kamp mot orättvisor slutar inte i Sverige, den sträcker sig från Uganda i Afrika till Myanmar i Asien. För att uppnå visionen om en demokratisk och en solidarisk värld fri från droger arbetar vi globalt.

Vi vill påverka vårt samhälle genom en medmänsklig politik som påverkar människor positivt, men är hård mot det som skadar samhället och individen. Oavsett om det är Alkoholindustrin, EU eller Sverige så kommer vi att stå upp för alla människors rätt till ett fritt liv. Vi ska arbeta för ett samhälle där unga inte far illa av alkohol och andra droger och där tillgängligheten på alkohol är starkt begränsad. Ingen ska behövas drabbas av missbruk eller skadas av någon som missbrukar.

Vi har kämpat i 140 år och kommer kämpa i minst 140 år till. Vi backar inte för något och genom vårt drogpolitiska program försöker vi visa på åtgärder både för att samhället ska bli bättre direkt och för att uppnå den värld vi vill se. I den världen finns det inget behov eller intresse av alkohol eller andra droger. Människor lever meningsfulla liv och ingen behöver lida av beroende. Ingen är fri förrän alla är fria.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Innehållsförteckning	1
UNF:s Världssyn	3
Vägen mot en solidarisk och demokratisk värld fri från droger	3
Drogpolitiska samband och principer	4
UNF:s Förebyggsmodell.....	6
Alkoholnormen.....	7
Unga i missbruksmiljö.....	9
Nyktra mötesplatser för ungdomar	11
Föreningsliv	13
Utbildning	15

Alkoholindustrin	16
Alkohol som utvecklingshinder.....	18
Turism & kultur.....	20
Europeiska Unionen.....	22
Ett samhälle fritt från alkohol.....	24
Statligt detaljhandelsmonopol	26
Gårdsförsäljning.....	28
Serveringstillstånd	30
Alkoholskatten ska betala för alkoholskadorna.....	32
Alkoholreklam i samhället	33
Alkoholregler i offentliga miljöer.....	35
Utformning av alkoholförpackningar	36
Reformera narkotikapolitiken	37
Beroende- och missbruksvård	39
Cannabis	41
Källhänvisning	43

UNF:s Världssyn

Vägen mot en solidarisk och demokratisk värld fri från droger

UNF grundar sig på demokrati. Vi tror på en demokratisk organisation och ett demokratiskt samhälle. Vi vet att alla människor är lika värda och tycker att det ska märkas i hur de behandlas. Alla ska få och ha möjlighet att delta i och påverka samhället, oavsett bakgrund och egenskaper.

UNF tror att världen blir som bäst om vi hjälper varandra. Därför måste politiken grunda sig i solidaritet. Endast genom att samarbeta och hjälpa varandra kan vi göra världen bättre.

UNF ser alkohol och andra droger som ett hot mot solidariteten och demokratin. Alkohol och andra droger skadar människor på flera sätt. Drogerna skadar kroppen och psyket på en medicinsk nivå. De kan skapa beroende som leder till ett återkommande behov av drogerna och på så vis inskränka på individens frihet. Droger skadar också relationer, gör familjer otrygga och katalyserar våld. Dessa effekter kan hindra människor från att aktivt delta i demokratiska samtal, beslut och processer. Alkohol och andra droger kostar samhället miljarder kronor i gemensamma resurser. Detta är varför UNF tror på nykterhet.

Dessa grundläggande ställningstaganden lägger grunden för UNF:s vision: *En demokratisk och solidarisk värld fri från droger.*

UNF:s drogdefinition

UNF definierar droger som berusande, beroendeframkallande och giftiga. Giftet skadar användaren och hämmar särskilt ungas utveckling. Berusningen hindrar användaren från att tänka och agera som den själv vill. Den kan ge en kortvarig möjlighet att känna glädje eller glömma problem, men löser aldrig något. Att droger är beroendeframkallande innebär att de kan skapa ett psykiskt eller fysiskt behov av drogen i vardagslivet. Detta kan hindra användaren från att aktivt delta i sitt eget och närståendes liv, samt i samhället. Därmed leder beroende till en ofrihet.

UNF:s problemformulering

Alkohol och andra droger sprids i samhället av en oetisk industri på ett sätt som skapar skador på individer, relationer, ekonomin, miljö och politik. Dessa organisationer har enorma resurser och strävar efter ökad vinst utan hänsyn till hur människor, relationer och samhällen påverkas av drogerna. Alkohol- och drogindustrier är inte vilka organisationer som helst eftersom deras produkter inte är vilka varor som helst. Affärsmodellen bygger inte på kunder, utan på missbrukare som blir beroende av ruset från deras giftiga produkter. Industrin arbetar aktivt för att skapa normer för konsumtion av deras droger och lägger ofantliga ekonomiska resurser på detta. De vill göra sina produkter så billiga och tillgängliga som möjligt och se till att människor exponeras för dem i sin vardag.

UNF:s målbild

UNF vill se en värld där ingen människa skadas av alkohol eller andra droger, varken direkt genom egen konsumtion eller indirekt på grund av närstående, i trafiken eller politiken.

Ett solidariskt samhälle ger alla människor, oavsett förutsättningar, identitet och bakgrund, möjlighet att nå sin fulla potential. Alla ska ha möjlighet att engagera sig politiskt på lika villkor, men också ha makten över sina egna liv med chansen att välja sin egen väg.

Alkohol och andra droger ska inte behöva kännas som ett behov för någon. Ingen ska känna att de har problem som inte går att lösa, saknar något att göra, eller att de behöver en substans för att våga vara sig själv.

Drogpolitiska samband och principer

Det finns flertalet avgörande samband och principer som är viktiga för att välja vilka styrmedel som är motiverade att använda. De som är viktigast för UNF är:

Alkohol- och drognormer

Kring droger, särskilt alkohol, finns normer, förväntningar, på att alla ska använda dem. I många sociala sammanhang i Sverige förväntas alkohol vara en naturlig del. Detta leder till att många känner sig pressade att dricka alkohol, eller i vissa fall använda andra droger även om de egentligen inte själva vill. Det skapar också en social acceptans för att pressa andra. Dessutom kan det finnas negativa konsekvenser för den som inte deltar i de förväntade beteendena. Därför måste vi arbeta för att stärka människor så de har styrkan att motstå alkohol- och drognormer. Samtidigt måste samhället också erbjuda platser och sammanhang där det går att vara fri från alkohol- och drognormer.

Totalkonsumtionsmodellen

Det finns ett samband mellan den totala mängden alkohol som konsumeras i ett samhälle och mängden skador som kallas totalkonsumtionsmodellen. Ju mindre alkohol som konsumeras i samhället, desto färre och mindre allvarliga blir skadorna. Alkoholpolitiken bör därför syfta till att minska all konsumtion snarare än att fokusera på de som konsumerar mycket.

Preventionsparadoxen

En vanlig uppfattning är att alkoholproblem bäst åtgärdas genom att hjälpa de som har störst problem med drogen, det vill säga risk- och missbrukare. Faktum är att "måttlighetskonsumenter" som grupp åstadkommer fler alkoholrelaterade skador än de som dricker mest alkohol. Detta är på grund av att denna grupp är avsevärt mycket större än högkonsumenterna. Detta kallas preventionsparadoxen. I förlängningen innebär detta att alkoholens skadeverkningar i samhället beror på den totala konsumtionen, inte endast på högkonsumenters konsumtion. Därför uppnås den totalt sett största förebyggande effekten om de alkoholpolitiska insatserna riktas mot hela befolkningen och inte endast mot de med högst

alkoholkonsumtion. De mest effektiva åtgärderna är därför de som riktar sig mot befolkningen i sin helhet.

Desintresseringsprincipen

Desintresseringsprincipen går ut på att hålla vinstintressen borta från drogpolitiken. En drivande kraft bakom samhällets drogkonsumtion är de olika ekonomiska intressen som tjänar på en ökad konsumtion. Därför är en viktig del i en progressiv drogpolitik att hålla dessa intressen borta. Det kan se ut på olika sätt i olika sammanhang, men det kan exempelvis handla om att reglera import, tillverkning, försäljning och marknadsföring. Detta blir ännu viktigare när det gäller att utforma politik och lagar. Företagens och dess branschorganisationers vinstintressen står emot samhällets intresse av att upprätthålla folkhälsan och måste därför fräntas allt inflytande över drogpolitiken.

Skadepincipen

Det är sällan legitimt att helt förbjuda en vara eller kraftigt kontrollera hur den brukas. Men alkohol och andra droger är inte som andra varor. Droger, särskilt alkohol, orsakar oerhörda andrahandskador. De flesta, även de som inte själva brukar droger, blir negativt påverkade av andras drogbruk. Skadan som alkohol- och andra droger orsakar på andra än användaren är ofta stor. Därför är det legitimt att införa styrmedel som begränsar den enskildas möjlighet att bruka droger för att skydda andra från andrahandskador.

Frihetsprincipen

I vanliga fall kan personer fatta de bästa besluten för dem själva, även om det finns undantag. Alkohol och andra droger påverkar personers förmåga att fatta fria beslut, genom att berusa brukaren och göra dem beroende. Detta begränsar personers förmåga att fatta fria beslut. Därför är det extra viktigt med styrmedel som stärker personer så de kan fatta fria beslut. Men ibland är det även legitimt att begränsa personers tillgänglighet till alkohol och andra droger för att möjliggöra för dem själva att fatta friare beslut. På så sätt kan en minskad tillgång till alkohol och andra droger, en begränsning av personers frihet, ge personer en större frihet.

UNF:s Förebyggsmodell

Ingen människa föds med ett behov att konsumera droger, utan behovet skapas av en kultur som sprids genom omgivningen, marknadsföring och framför allt genom traditioner och normer.

Användningen av droger hindrar en positiv samhällsutveckling, samt minskar människors möjlighet till frihet och deltagande. En utgångspunkt för att motverka alkohol och andra drogers skadeverkningar är därför att arbeta förebyggande. Det förebyggande arbetets syfte är att fler ska välja bort alkohol helt, men även att ge senare alkoholdebut och minska alkoholkonsumtionen.

Stärka individen

Genom att stärka individer så kan de enklare motstå alkohol och andra droger. Därav tar de mindre skada av alkohol och andra droger och har enklare att ta sig ur ett missbruk. Därför är det viktigt att alla får en utbildning som stärker dem och lär dem om alkohol och andra drogers skadeverkningar. Det är även viktigt att det finns ett starkt socialt skydd i samhället i form av en fungerande socialförsäkring och bra vård.

Skyddande samhällen

Ett skyddande samhälle finns där för människor och stödjer när det går fel. Många tillgängliga nyktra mötesplatser, alkohol- och drogfria offentliga miljöer och ett starkt civilsamhälle ger goda förutsättningar för att individer skyddas från alkohol och andra drogers skadeverkningar.

Samtidigt är det viktigt att samhället arbetar med att söka upp och stödja individer när det är på väg att gå fel.

Begränsa påverkan

För att minska alkohol och andra drogers skadeverkningar är det viktigt att begränsa hur mycket de kan påverka människor. Det görs bäst genom att begränsa tillgängligheten, sätta höga priser och minska exponeringen.

Alkoholnormen

En norm är en underförstådd eller oskriven regel som dikterar hur människor beter sig, till exempel på arbetsplatsen eller i kompisgänget. Det finns många bra normer men också flera dåliga och dessa påverkar alla människor på ett eller annat sätt. Vissa normer kan tvinga in människor i destruktiva mönster. Det sociala kravet och informella trycket att dricka alkohol är en av dessa destruktiva normer.

Alkoholnormen bär ansvaret för många problem i samhället. Alkoholkonsumtion leder till kostnader på 103 miljarder kronor per år för samhället och orsakar otaliga personliga tragedier. Vi behöver tänka om. 103 miljarder skulle göra mer nytta på andra platser. En försvagad eller tillintetgjord alkoholnorm skulle orsaka både färre skador för individen och lägre kostnader för samhället.

Alla unga växer upp med normer omkring sig och även bland ungdomar finns ofta en alkoholnorm. Hets och gruppträck är vanligt förekommande och många dricker trots att de är omyndiga och kanske inte ens vill det. Skolan har ett ansvar att för att hjälpa elever ifrågasätta strukturer omkring sig. Därför tycker UNF att normkritik ska ingå i läroplanerna. Ingen ska tvingas in i förutbestämda mönster utan verktyg för att ifrågasätta. Det ska också finnas tillgång till nyktra mötesplatser där unga får möjlighet till en meningsfull fritid fri från press till att konsumera alkohol och andra droger. UNF tycker också att det borde vara olagligt att bjuda en person som är under 21 år på alkohol. Det gör det lättare för både de under 18 och 21 att motstå genom att hänvisa till åldersgränsen och kan motverka alkoholnormen bland unga.

Alkoholnormen är oerhört stark bland studenter och enligt många av dem har alkohol påverkat studierna negativt. När man 2007–2008 arbetade mer med alkoholprevention på fyra högskolor minskade andelen studenter som påverkades negativt av sin alkoholkonsumtion. Det är alltså fullt möjligt att få studenter att dricka mindre och därmed minska alkoholens skadliga effekter. Högskolor och universitet ska därför arbeta aktivt för att motverka alkohol och alkoholnormen.

I andra grupper visar sig alkoholnormen på andra sätt. Exempelvis olika etniska och hbtq-grupper. Hbtq-personer använder alkohol och andra droger i högre utsträckning och intensivare än andra grupper. Hbtq-ungdomar har inte samma tillgänglighet till mötesplatser som andra ungdomar. Alkoholnormen är mer intensiv bland och drabbar hbtq-personer hårdare. Samtidigt vet vi väldigt lite om hur alkohol, droger och deras normer påverkar hbtq-personer, då det finns väldigt lite forskning på området.

I utelivet är alkoholnormen ofta stark, men det finns betydande åtgärder som kan tas till för att uppmuntra en nykter norm även kring festande. Bland annat genom att det krävs att de som innehar ett serveringstillstånd har ett utbud av alkoholfritt som är omfattande och mer tillgängligt och synligt i bl.a. marknadsföring och menyer. Alkoholförsäljning borde inte få pågå längre än till 22.00 på kvällen. Däremot ska det vara möjligt för uteställen att hålla öppet och

servera alkoholfria drycker även efter att alkoholservingen har avslutats. Detta för att göra det lättare att festa nyktert och bidra till ett tryggare uteliv med mindre gatuvåld.

Även i arbetslivet förekommer ofta en alkoholnorm. Det förekommer att arbetsgivare bjuder på alkohol under konferenser och fester de anordnar. Vi tycker inte att alkohol på något sätt bör höra samman med arbetslivet. Alkohol på arbetet kan leda till att det inte känns som ett alternativ att säga nej, eller trigga de som har eller tidigare har haft problem. Därför borde inte arbetsgivare få bjuda anställda på alkohol.

UNF kräver:

- att arbetsgivare inte får bjuda sina anställda på alkohol
- att kommuner ska ställa högre krav på ett alkoholfritt utbud som är likvärdigt alkoholutbudet hos krogar och restauranger
- att Skolverket ska involvera normkritik i läroplanen
- att alkoholserving förbjuds efter 22:00
- att serveringsställen ska ha öppet minst en timme efter att alkoholservingen avslutats
- att det ska vara olagligt att bjuda ungdomar under 21 år på alkohol
- att universitet och högskolor ska arbeta aktivt för att motverka alkoholnormen bland studenter
- att det ska finnas ett särskilt arbete för utsatta minoriteters tillgång till nyktra mötesplatser

Unga i missbruksmiljö

I Sverige växer vart femte barn upp med en förälder som har alkoholproblem.¹ Av dessa beräknas majoriteten, cirka 320 000 barn och unga påverkas negativt av föräldrarnas alkoholproblem.² Av dessa nås endast ett fåtal, ca 1,5 procent av stöd från samhället.³ Att växa upp med en förälder som har alkoholproblem kan ha många och varierande effekter. Många kan känna oro för föräldern, vilket kan påverka både den psykiska hälsan och prestationen i skolan. Det kan också kännas ensamt, som att man är den enda som har risk- eller missbrukande föräldrar, trots att det ofta drabbar flera barn i varje skolklass.

Det är viktigt att unga som växer upp i missbruksmiljö får det stöd de har rätt till av skola och socialtjänst för att de ska må så bra som möjligt. Många unga upplever att insatser från socialtjänsten är för små för att tillgodose deras behov och att de fokuserar på föräldrarnas hälsa och behov.⁴ Alla insatser för dessa unga måste göras med barn- och ungdomsperspektivet i första rummet, snarare än för föräldrarnas skull. Ett barn ska aldrig skuldbeläggas om deras behov skiljer sig från föräldrarnas.

Skolan och civilsamhället har en viktig roll i att upptäcka unga i missbruksmiljö och vi anser att de som kommer i kontakt med barn och unga, till exempel tränare, fritidspedagoger och lärare, ska fortbildas i hur de kan hjälpa unga i missbruksmiljö och de borde dessutom uppmuntras göra en orosanmälan till socialtjänsten ifall de anar missförhållande i ett barns hemsituation. De nyktra mötesplatser som finns i civilsamhället, skolan och kommunala fritidsgårdar är ovärderliga för att ge unga med svåra hemsituationer en paus och någonstans att vara.

¹ Ramstedt, M. 2019. *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?* Rapport 185. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. s. 6

² Ramstedt, Mats. 2019. *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?* Rapport 185. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. s. 6

³ Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (2010). *Barn i missbruksmiljö*. STADs rapportserie 2010:43.

⁴ Maskrosbarn. 2016. *Jag är bara en påse med pengar*. Solna: Maskrosbarn.

UNF kräver:

- att alla unga ska ha tillgång till en nykter och närvarande vuxen
- att alla kommuner ska erbjuda stöd till unga i missbruksmiljö
- att alla barn som växer upp i missbruksmiljö ska bli uppsökta och erbjudas stöd
- att lärare och fritidspedagoger ska fortbildas i hur unga i missbruksmiljö kan identifieras och stöttas
- att unga aldrig skuldbeläggs för en förälders missbruk
- att unga ska vara delaktiga i planeringen av insatser för deras välmående
- att unga i utsatta miljöer ska få ett ökat stöd och hjälp av samhället för att kunna ta sig ifrån dessa miljöer

Nyktra mötesplatser för ungdomar

Nyktra mötesplatser kan vara en mängd olika saker från idrottsföreningar till UNF-föreningar till kommunala fritidsgårdar eller bibliotek. När UNF pratar om nyktra mötesplatser menar vi platser som möjliggör för människor att mötas och umgås utan att någon är påverkad av, konsumerar eller har alkohol eller andra droger närvarande.

Att ha något meningsfullt att göra på fritiden som inte involverar alkohol fördröjer alkoholdebuten⁵, vilket minskar risken för alkoholproblem senare i livet⁶. Det är viktigt att det finns en bredd av olika platser där unga kan mötas och utvecklas, utanför skolan och familjen. Många unga i Sverige växer dessutom upp i dysfunktionella familjer. Så mycket som 350 000 barn påverkas negativt av en förälders risk- eller missbruk av alkohol⁷. Det gör behovet av en fristad från alkohol och andra droger särskilt akut för dessa unga. På nyktra mötesplatser och andra platser där unga befinner sig ska alkohol inte förekomma.

Mötesplatserna ska vara anpassade för ungdomar. Detta gäller både verksamhetens innehåll och när och var den sker. Det behöver finnas en bredd bland alternativen, för att alla ska hitta något som passar dem. Vissa ungdomsgrupper är särskilt utsatta och har särskilt hög alkoholkonsumtion, till exempel HBTQ-ungdomar. Det måste finnas riktade insatser för att se till att även dessa unga får tillgång till nyktra frizoner. Gratis verksamhet måste också finnas tillgänglig för att ge möjlighet för alla unga att få tillgång till en nykter frizon oavsett ekonomisk bakgrund. Där vuxna finns närvarande ska dessa vara trygga och nyktra.

Tillgång till meningsfull fritidsverksamhet ska inte bero på var någon bor. UNF tycker att kommunerna ska ha ett obligatoriskt ansvar för att erbjuda meningsfull fritidsverksamhet som är tillgänglig för alla kommunens ungdomar. Det innebär att verksamheten ska vara på ställen där ungdomarna känner sig trygga och dit de kan ta sig själva. Detta ska finansieras genom riktade bidrag från staten för att se till att unga som bor i fattigare kommuner inte missgynnas.

⁵ Sigfusdottir, I. D; Kristjansson, A. L, & Gudmundsdottir, M. L. 2011. ' Substance use prevention through school and community-based health promotion: a transdisciplinary approach from Iceland', *Global Health Promotion*, 18:3, s. 23-26.

⁶ Hingson, R. W; Heeren, T, & Jamanka, A. 2000. 'Age of Drinking Onset and Unintentional Injury Involvement After Drinking', *JAMA*, 284:12, s. 1527-1533.

⁷ Ramboll. 2019:11. Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser. Stockholm: Ramboll.

UNF kräver:

- att alla ungdomar ska ha tillgång till meningsfulla nyktra mötesplatser
- att det ska finnas en bredd av olika aktiviteter, ex. kultur, idrott och annan föreningsverksamhet.
- att de ska vara öppna även på kvällar, helger och högtider
- att verksamheten ska vara anpassad för alla ungdomar, inklusive riktad verksamhet för olika grupper
- att det ska finnas ett lagstadgat krav för kommunerna att erbjuda nyktra mötesplatser
- att det ska erbjudas gratis nyktra mötesplatser och att det offentliga arbetar för att alla ungdomsaktiviteter ska vara så billiga som möjligt

Föreningsliv

Föreningarna har varit vitala för att utveckla Sverige till det land det är idag. Folkrörelserna har i över 100 år kämpat för ett demokratiskt samhälle där alla människor har möjlighet att utvecklas. Detta arbete fortsätter än idag. 75% av befolkningen över 16 år är med i minst en förening⁸, så man kan verkligen säga att vi är ett föreningsland.

Föreningar där alla medlemmar har samma demokratiska möjligheter oavsett ålder är en väldigt viktig del av samhället. Ungdomar får möjlighet att lära sig hur demokrati fungerar i praktiken, ta ansvar och växa som individer. När människor jobbar tillsammans för något de brinner för har de mycket bättre förutsättningar för att förbättra samhället. Föreningar har även en väldigt viktig social funktion och ger möjlighet att umgås med, och träffa nya människor på ett sätt som inte är möjligt i skolan eller arbetslivet. Att ha ett socialt sammanhang där man är accepterad är extra viktigt för någon som är mobbad.

Föreningars sociala funktion gör det extra viktigt att motverka alkoholnormen där. Om alkohol är sättet att lära känna nya människor eller bli accepterad av sina vänner ökar risken att dricka mer alkohol än vad som var tänkt från början, eller att ungdomar börjar dricka alkohol även fast de inte vill. Ingen människa ska känna sig pressad att dricka alkohol för att känna sig välkommen i en förening hen brinner för.

För att föreningar fortsatt ska kunna jobba för ett bättre samhälle krävs ekonomiskt stöd från det offentliga. För att dessa bidrag ska vara så effektiva som möjligt ska de gå till föreningar vars verksamhet är alkohol- och drogfri. Alla kommuner ska ha en aktiv strategi för föreningssamarbete.

Många föreningar arrangerar idrotts- och kulturevenemang. I samband med dessa förekommer det ofta alkoholserving. Precis som i andra sammanhang så har alkohol en exkluderande effekt då den skapar otrygghet, och ofta är inblandat i våldsbrott⁹. För att öka tryggheten och ge alla möjligheten att uppskatta kultur- och idrottsevenemang ska det inte ske någon alkoholserving i samband med dessa.

⁸ SCB. 21 mars 2021. "Tre av tio är aktiva i förening." <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/statistiknyhet/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-2018-2019/>, hämtad 8 mars 2021.

⁹ Olseryd, Johanna. 2015. *Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

UNF kräver:

- att samhället ger ökade resurser till civilsamhället
- att det ska finnas krav på att all verksamhet i föreningen är nykter för att beviljas bidrag från det offentliga
- att alla kommuner ska ha en handlingsplan hur den ska samarbeta med föreningar i området
- att alkoholförsäljning inte förekommer i samband med idrotts- och kulturarrangemang
- att samhället satsar tillräckligt med resurser i civilsamhället öronmärkt för förebyggande
- att alkoholindustrin inte får främja sina alkoholhaltiga drycker genom exempelvis sponsring

Utbildning

Skolan är en stor del av barn och ungas liv och har i uppdrag att undervisa om alkohol och andra droger. Detta är en viktig del i att minska ungdomars alkoholkonsumtion. För att det ska fungera är det viktigt att undervisningen sker med forskningsbaserade metoder som fungerar. Målet med det förebyggande arbetet i skolan ska alltid vara att inga unga ska börja med alkohol eller andra droger.

UNF anser att ungdomar ska stärkas i att fatta egna informerade beslut. Därför är det viktigt att undervisa om normer och normkritik. Utbildningen behöver vara bred och ge en bild av alkohol och andra drogers medicinska, sociala och samhällsskador. Utgångspunkten ska alltid vara drogfrihet, och det får aldrig förutsättas att ungdomar kommer börja med alkohol eller andra droger. Utbildningen ska dessutom vara anpassad till målgruppen och informationen tillgänglig för alla elever.

UNF anser att organisationer som har ett vinstintresse i alkohol- eller drogförsäljning aldrig kan anses vara en seriös part i det förebyggande arbetet eftersom de vill att det ska finnas konsumtion i samhället. Därför anser vi att det är fel att använda utbildningsmaterial som tagits fram av alkohol- eller drogindustrin, för att även om de säger sig vara gjorda för att förebygga, så är de inte framtagna för ett samhälle fritt från alkohol och andra droger.

UNF anser att slumpmässiga drogtester utan misstanke aldrig ska förekomma i skolan. Detta eftersom det misstänkliggör elever, och skickar en signal om att eleverna antas ta droger och inte går att lita på. Drogtester i skolan kan inte anses vara frivilliga, eftersom elever är i en beroendeställning till skolan, och att det går inte att säkerställa att det finns en press från skolan att testa sig.

UNF kräver:

- att skolan ska upplysa om alkohol och andra drogers medicinska, sociala och samhällsskador.
- att all skolverksamhet ska vara drogfri
- att skolan ska förespråka drogfrihet
- att slumpmässiga drogtester utan misstanke inte får förekomma i skolan
- att Skolverket ska involvera normkritik i läroplanerna för samhällskunskap för högstadieskolan och gymnasieskolan
- att informationen skolan förmedlar ska vara forskningsbaserad från källor som inte har något vinstintresse från ökad konsumtion av alkohol och andra droger

Alkoholindustrin

Alkoholindustrin är inte som andra industrier. De framställer varor som är skadliga på både individ- och samhällsnivå. Historiskt har alkoholindustrin därtill agerat oetiskt och många av de stora bryggerierna har skelett i garderoben, samtidigt som de fortsätter bedriva oetisk verksamhet för att stärka sina varumärken och garantera alkoholnormens överlevnad. Därför kräver UNF att alkoholindustrins organisationer ska omfattas av tydliga krav och regler för att kunna skydda samhället och individer från alkoholindustrins påverkan.

Vi ser allt för ofta hur alkoholindustrin försöker påverka beslutsfattare till att genomföra – för alkoholindustrin – gynnsamma beslut. Detta görs ofta genom lobbying. Exempelvis påverkade alkoholindustrin finsk alkohollagstiftning under 2016–2017 till att bli mindre omfattande och sämre¹⁰. Alkoholindustrin påverkar politiska beslut, men insynen i vilken utsträckning alkoholindustrin genomför lobbying gentemot beslutsfattare är begränsad. Därför kräver UNF ett lobbyregister som kartlägger alkoholindustrins lobbyverksamhet. Myndigheter och politiker skulle vara ansvariga för att rapportera lobbyverksamheten till registret.

Det är viktigt att reglera vilka som får bedriva förebyggande arbete, forskning och utbildning. På 60-talet arbetade tobaksindustrin med egen pseudo-forskning för att försöka bevisa att tobak inte är skadligt. Det är inte orimligt att misstänka att alkoholindustrin gör något liknande. Redan idag finansieras eller författas en stor del av forskningsartiklar av alkoholindustrin, en studie identifierade ungefär 13 500 artiklar som finansierats av alkoholindustrin¹¹. Det är därför viktigt att det tydligt framgår vilka som finansierat forskning.

Alkoholindustrin ska även hålla sig utanför förebyggande arbete och skolan. Idag sprider alkoholindustrin material såsom *Prata om Alkohol* för att påverka skolans förebyggande arbete. En industri med ett så tydligt vinstintresse ska inte vara de som utvecklar det förebyggande arbetet. Det är direkt skadligt och har ofta som mål att förstärka alkoholnormen. Detta för att de har ett intresse i att fler konsumerar deras produkter för att generera vinst till företaget. Vi tycker att organisationer med vinstintresse i alkohol bör förbjudas i det förebyggande arbetet samt i skolmaterial.

Alkoholproduktion orsakar enorma skador på miljön¹². Produktionen kräver bland annat mycket vatten och då odlingen av råvaror till alkoholproduktion främst sker i torrare områden

¹⁰ Sama, T. B., & Hiilamo, H. 2019. 'Alcohol industry strategies to influence the reform of the Finnish Alcohol Law', *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 36:6, s. 556–568.

¹¹ Golder, S; Garry, J., & McCambridge, J. 2020. 'Declared funding and authorship by alcohol industry actors in the scientific literature: A bibliometric study', *European Journal of Public Health*, 30:6, s. 1193–1200.

¹² Hallström, E; Håkansson, N; Åkesson, A; Wolk, A., & Sonesson, U. 2018. 'Climate impact of alcohol consumption in Sweden', *Journal of Cleaner Production*, 201, s. 287–294.

är denna vattenkonsumtion förödande på många platser. Dessutom tas odlingsmark i anspråk för alkoholindustrins produktion som hade varit bättre lämpad för produktion av livsmedel. Detta höjer matpriset och gör det svårare för människor att få tag på mat. Vi anser att alkoholindustrin bör ställas till svars för och tvingas kompensera för sin påverkan på miljön.

Samtidigt utnyttjar alkoholindustrin människor. Ett tydligt exempel är hur Heineken utnyttjat samhällen och människor för att tjäna pengar i Afrika.¹³ Det är ofta samma företag som bedriver verksamhet i Sverige som utnyttjar människor i andra länder, de måste ställas till svars.

UNF kräver:

- att ett nationellt och offentligt lobbyregister för att kartlägga alkoholindustrins påverkansarbete ska införas
- att alkoholindustrin förhindras att påverka förebyggande arbete
- att alkoholindustrin ska tvingas betala kraftigt för sina miljöskador
- att alkoholindustrin ska ställas till svars för sitt utnyttjande av människor
- att all forskning inom alkohol- och drogområdet finansieras av aktörer utan vinstintresse
- att alkoholindustrin förbjuds från att bedriva sponsring i alla sammanhang där det görs i marknadsföringssyfte

¹³ Beemen, O. van, & Posthumus, B. 2019. *Heineken in Africa: A multinational unleashed*. Hurst & Co. (Publishers) Ltd.

Alkohol som utvecklingshinder

Vi i UNF ser alkohol och andra droger som ett hinder för människors och samhällets utveckling. I många länder är alkoholen en av de främsta orsakerna till ohälsa och för tidig död.¹⁴ När alkohol behandlas som en vara bland andra ignoreras detta problem.

Alkoholindustrin motarbetar aktivt folkhälsoinsatser, reglerande lagstiftning och andra insatser som är till för att skydda människor.¹⁵ Detta är särskilt tydligt i länder som inte har någon historisk alkoholkultur, ett exempel på detta är Heinekens utveckling i Afrika.¹⁶ Många låginkomstländer har ingen nationell alkoholpolicy för att förebygga och minska problem orsakade av alkohol.¹⁷

Alkoholproblem drabbar människor som redan är ekonomiskt och socialt utsatta, ofta i länder med låg eller medelinkomst.¹⁸ Familjer drabbas hårt när beroende bidrar till att någon i hushållet spenderar inkomsten på alkohol och andra droger istället för basbehoven för överlevnad. Unga är särskilt utsatta i vissa länder, till exempel i Zambia där 27 % av de som behandlas för alkoholism är under 20 år.¹⁹ Alkoholen spelar också stor roll för spridningen av HIV/AIDS, eftersom den kan bidra till att öka sexuellt risktagande, ökar smittorisken och förvärrar symtomen vid HIV/AIDS.²⁰

För att lösa problemen behövs insatser både för att förebygga konsumtion, vårda missbrukare och reglera alkoholindustrin. Förebyggande insatser möjliggör för unga att själva bestämma över sina liv och leder till att färre hamnar i beroende. Frågan handlar också om att ha livskvalité och hopp om framtiden. Missbruksvård hjälper den som hamnat i beroende att återhämta sig och komma tillbaka in i samhället och erbjuder stöd till anhöriga. Reglering är dock en nyckel för att industrin inte ska skapa möjligheter att själva tjäna på desperation och utsatthet.

¹⁴ Världshälsoorganisationen (WHO). *Alcohol*. https://www.who.int/health-topics/alcohol#tab=tab_1, hämtad 20 februari 2021.

¹⁵ Leimar, Per. 2015. *Alkoholen och Samhället*. Tema 2015/2016: Alkoholens Andrahandsskador. Stockholm: IOGT-NTO, Svenska Läkaresällskapet och Forum Ansvar, s. 56–63.

¹⁶ van Beemen, Olivier. 2019. *Heineken in Africa: A multinational unleashed*. New York: Oxford University Press.

¹⁷ Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 9

¹⁸ World Health Organization. 2018. *Global Status Report on Alcohol and Health 2018*. Schweiz: World Health Organization, s. 82

¹⁹ Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*, s. 66

²⁰ Schuper, P A; Neuman, M; Kanteres, F; Baliunas, D; Joharchi, N., & Rehm, J. 2010. 'Causal Considerations on Alcohol and HIV/AIDS — A Systematic Review', *Alcohol & Alcoholism*, 45:2, s. 159-166.

Sverige ger ekonomiskt stöd till vissa länder för att hjälpa i deras utveckling. Detta kallas för bistånd. Det är viktigt att Sverige ställer krav på att biståndet används folkhälsofrämjande och för alla invånarens bästa. Detta innebär att alkoholindustrin inte ska vara närvarande och påverka användningen av biståndet och att de aldrig ska vara en samarbetspartner för Sverige.

UNF kräver:

- att allt vårt bistånd ska omprövas och ställas ytterligare krav på att alkohol- och drogindustrin inte är närvarande eller har en indirekt bestämmanderätt över hur biståndet används,
- att Sverige inte samarbetar med alkohol- och drogindustrin på något sätt i världen
- att Sverige erkänner alkohol som utvecklingshinder och arbetar för att motverka alkohol- och drogindustrin i de områden vi arbetar och ger bistånd till,
- att Sverige stärker det förebyggande arbetet i utvecklingsländer som behöver det,
- att Sverige öronmärker hjälp till att bygga upp missbruksvård i utvecklingsländer,
- att internationella samarbetsorganisationer främjar en restriktiv drogpolitik,
- att folkhälsa ska stå över ekonomiska intressen och frihandelsavtal
- att Sverige verkar för en restriktiv drogpolitik globalt

Turism & kultur

Ett av de vanligaste sätten som svenskar köper alkohol är genom resor utomlands.²¹ Varje år spenderar svenskar över 10 miljoner nätter på fritidsresor utomlands.²² En av baksidorna till detta är att svenskarna ofta tar med sin alkoholkultur dit vi reser. De pengar turister spenderar på alkohol gör det möjligt för industrin att etablera sin närvaro på platserna folk reser till. Detta skadar lokalbefolkningen på kort och lång sikt.

Reseföretag använder ofta alkohol i sin marknadsföring och svenskar konsumerar mer alkohol än vanligt när de är på semester. Alla länder har inte samma alkoholkultur som den som finns i Sverige, på vissa platser har alkoholindustrin inte ens funnits etablerad, men när svenskar reser till länder och efterfrågar alkoholprodukter skapas en marknad som hjälper industrin etableras.

Att alkohol inte tidigare varit en del av kulturen innebär också att det inte har funnits behov av att reglera alkoholindustrin, vilket har gjort det möjligt för dem att etablera sig genom aggressiv marknadsföring. Ett exempel på en reklamskylt från Ugandas huvudstad Kampala visar en afrikansk man och kvinna som solar på en sandstrand.²³ Texten *They have joined the club* betyder två saker, både att paret har valt ölsort, men också att de valt social status och kultur.²⁴ På så vis blir ölsorten ett sätt att visa på en västerländsk livsstil.²⁵

Vidare använder sig alkoholindustrin i flera länder av så kallade ölflickor. Detta är unga kvinnor som anställs för att öka försäljningen av ett visst ölmärke; får utstå sexuella trakasserier, låg lön, de tvingas dricka alkohol som en del av jobbet och riskerar att själva hamna i prostitution och beroende.²⁶ Trakasserierna begås inte bara av kunder, utan även av företagsledning och andra anställda i företaget som Heineken, vilket tyder på att sexistiska praktiker är en del av alkoholföretagskulturen.²⁷ Trots att företagen lovat att bättra sig undviker de istället ansvaret för

²¹ Trolldal, Björn. 2020. *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2019*. CAN Rapport 193. Stockholm: CAN. s. 9.

²² SCB & Tillväxtverket. 2020. *Antal resor efter region, boendeform, målgrupp och år*. Tillgänglig via https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__NV__NV1701__NV1701C/NV1701Res003/table/tableViewLayout1/, hämtad 7 februari 2021.

²³ Heine, Sara. 2011. *Happy Hour i paradiset: Om alkohol och turism i Thailand, Kambodja och övriga världen*. Schyst resande. s. 27

²⁴ Heine, Sara. 2011. *Happy Hour i paradiset: Om alkohol och turism i Thailand, Kambodja och övriga världen*. Schyst resande. s. 27

²⁵ Heine, Sara. 2011. *Happy Hour i paradiset: Om alkohol och turism i Thailand, Kambodja och övriga världen*. Schyst resande. s. 27

²⁶ Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 39

²⁷ Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 40

situationen genom att ölflickorna anställs av baren snarare än direkt av företaget.²⁸ Svenskar som konsumerar alkohol på semester i dessa länder är alltså direkt eller indirekt med och stödjer fortsatt och försvårad utsatthet för kvinnor i svåra ekonomiska förhållanden

Detta är bara två exempel på vad alkoholindustrin gör ute i världen. Den billiga alkohol som reseföretagen lockar med inför resan och som vissa tar med hem från semestern är i själva verket väldigt dyr. Men istället för att drabba den enskilda turistens plånbok, är det framförallt kvinnor i fattiga förhållanden som drabbas. Dels genom direkt utnyttjande som ölflickor, men också genom ökande kostnader för alkoholkonsumtion och missbruk för turistdestinationen. Pengar som egentligen borde spenderas på sociala reformer och bättre möjligheter inför framtiden.

UNF kräver:

- att Sverige inte tillåter införsel av alkohol från utanför EU
- att reseföretag inte tillåts använda alkohol i sin marknadsföring
- att lokalbefolkning inte påtvingas gästande turisters alkoholkultur
- att lokalsamhällen inte skadas av turistnäringens alkoholkultur

²⁸ Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 40

Europeiska Unionen

Sverige gick med i Europeiska Unionen 1995. Europeiska Unionen (EU) är en union som i grunden vill främja fred, grundläggande värden såsom frihet, demokrati och jämlikhet bland dess medborgare och folkets välfärd. Men EU har även ett stort fokus på unionens ekonomiska intresse och den fria inre marknaden som möjliggör fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital.

Inträdet till EU medförde en kraftig omläggning av svensk alkoholpolitik. Den tidigare mycket begränsade alkoholförseln blev nästan helt fri, fyra av de fem statliga alkoholmonopolen (import, partihandel, tillverkning av konsumtionsspirit och distribution) avskaffades och en stor del av kontrollen över alkoholpolitiken flyttades över till EU.

Idag kontrolleras mycket av svensk alkoholpolitik av EU. Det har blivit praktiskt omöjligt att begränsa tillgång och marknadsföring på grund av EU-medlemskapet. På grund av den fria inre marknaden så blir alkoholbeskattning i Sverige mindre effektiv, det går att köpa alkoholen i andra länder istället. Även ursprungslandsprincipen i EU:s direktiv om audiovisuella medietjänster gör att svenska regleringar kring alkoholreklam inte fungerar. Genom att sända reklam från andra länder så kan bolag strunta i de svenska lagarna som begränsar alkoholreklam.

Generellt har inträdet till EU gjort de mest effektiva sätten att minska alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna svårare att använda om inte omöjliga. Vid inträdet fanns stora förhoppningar om att bevara delar av den svenska alkoholpolitiken och påverka den europeiska alkoholpolitiken, förhoppningar som inte infriades även om några små framsteg gjordes. EU:s Alkoholstrategi är ett av dessa viktiga framsteg, även om den varken är så omfattande, permanent eller stark som UNF anser att den bör vara.

EU har en enorm alkoholindustri med enormt inflytande. I EU:s öppenhetsregister finns rapporter om alkoholindustrin själva att de spenderar minst 60-80 miljoner kronor på lobbyism. Det är välkänt att alkoholindustrin ges inflytande av politiker och tjänstepersoner i EU medan ideella folkhälsoorganisationer marginaliseras.

Sveriges EU-medlemskap innebär även att vi är med och subventionerar och stödjer alkoholproduktion. EU spenderar över 10 miljarder kronor på vinsubventioner. Men EU är också med och gör alkoholreklam i länder utanför EU vilket sprider alkoholnormen.

UNF anser att EU är en problematisk aktör inom alkoholpolitiken som ofta försvarar det alkoholpolitiska arbetet. Därför behöver antingen det nationella självbestämmandet på området utökas kraftigt eller så behöver EU:s linje på området utvecklas. För att minska alkoholens skadeverkningar i EU och resten av världen måste alkohol sluta behandlas som vilken produkt som helst.

UNF kräver:

- att införselkvoter av alkohol mellan EU-länder är maximalt 2 l öl, 2 l vin och 1 l sprit
- att EU:s direktiv om audiovisuella medietjänster utvecklas så det är enklare för det egna landet att begränsa alkoholmarknadsföring
- att regler för lobbying från ekonomiska särintressen skärps för att minska alkoholindustrins påverkansmöjligheter
- att all subvention och EU-finansierad alkoholproduktion, försäljning och marknadsföring stoppas helt
- att EU stoppar alkoholens särställning i handelsavtal
- att EU antar ett alkoholdirektiv som prioriterar folkhälsan
- att Sverige driver frågan om en omstart av Alkohol och Hälsa forumet, med villkoret att alkoholindustrin utesluts

Ett samhälle fritt från alkohol

Varje år kostar alkoholen samhället 103 miljarder kronor bara i Sverige.²⁹ Alkoholen förstör liv, tvingar 300 000 barn att växa upp med föräldrar som missbrukar och sliter sönder familjer.³⁰ Att alkohol fortfarande har en normaliserad användning i Sverige är sanslöst. Det krävs en förändring.

Varje dag dyker det upp alkoholreklam i sociala medier, i tidningar och på TV. Alkoholindustrin försöker normalisera varan som vilken vara som helst genom att sponsra influencers för att visa upp alkoholmärken i sina flöden på sociala medier. Ungdomar beräknas se alkohol 1120 gånger i sina flöden varje månad.³¹ Ute i världen ser vi hur alkoholindustrin arbetar med att påverka andra länders alkohollagstiftning för att få sälja mer. Samma sak gör de i EU. Vi kan inte låta en industri som säljer gift som passiviserar och skadar människor få styra.

En positiv trend i detta kaos är att ungdomars alkoholkonsumtion i Sverige håller på att gå ner³² trots att alkoholindustrin marknadsför som aldrig förr. Den här förändringen kan inte stanna i Sverige. Vi behöver arbeta i hela världen för att skapa förutsättningar för människor som vill förbjuda alkohol. Ingen är fri förrän alla är fria.

Det finns många anledningar till att förbjuda alkohol och genom historien har vi sett ett antal försök som till exempel i USA där maffiaverksamhet och alkoholsmuggling tyvärr blev en biverkan³³. Världen var inte redo då. Det som gjordes fel i USA behöver vi göra rätt idag. Vi behöver arbeta för en attitydförändring för att lyckas. Alkohol måste tillhöra ovanligheterna innan den förbjuds. Alkoholnormen måste vara bruten och en bred enighet för förbud måste finnas i samhället. Annars tror vi att resultatet blir detsamma som i USA.

Men vi tror ändå att vi måste arbeta för ett alkoholförbud. Inte bara för att det är ett av de sista stegen för att uppnå vår vision om en nykter värld. Det är dags för nykterhetsrörelsen att förstå varför vi finns. Vi behöver tro på en annan värld där alkoholindustrin och dess gift är irrelevanta och kämpa för att världen ska bli så. Vi behöver påbörja arbetet för att förändra människors syn på alkohol och vi måste börja nu. Med en sjunkande alkoholkonsumtion hos unga är tiden mogen.

²⁹ Ramboll. 2019. *Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser*. Stockholm: Ramboll Management Consulting.

³⁰ Ramstedt, M. 2019. *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?* Rapport 185. Stockholm: CAN.

³¹ Jarlbro, G. 2016:3. *Så nås unga av alkoholreklam och alkoholbudskap*. Stockholm: IQ.

³² Englund, A. 2019. *Skolelevers drogvanor 2019*. Rapport 187. Stockholm: CAN.

³³ Okrent, D. 1991. *Last Call: The Rise and Fall of Prohibition*. London: Scribner

UNF kräver:

- att det arbetas för en attitydförändring kring alkohol
- att alkohol förbjuds

Statligt detaljhandelsmonopol

Detaljhandelsmonopol för alkoholprodukter är ett bra sätt att minska tillgängligheten med begränsade öppettider, åldersgränser och genom att kunder inte lockas av reklamkampanjer, rabatter och specialerbjudanden.

Alkohol är skadligt för alla som konsumerar det, bland annat genom att öka risken för cancer och andra sjukdomar. Alkohol kan därför inte betraktas som vilken vara som helst. Dessutom är alkohol beroendeframkallande. Hälften av alkoholindustrins intäkter kommer från personer som har ett risk- eller missbruk av alkohol.³⁴ Även om industrin driver kampanjer om måttlig alkoholkonsumtion är de alltså beroende av mer än måttlig konsumtion för att göra vinst. Ett sätt att reglera hur medmänniskor exponeras för och har tillgång till alkohol är genom ett statligt monopol på alkoholförsäljning, som Systembolaget. Systembolaget har begränsade öppettider och använder sig inte av några marknadsföringsknep för att få kunder att köpa mer, utan prioriterar ett folkhälsoperspektiv. Något som UNF tycker krävs av en aktör som säljer alkohol.

Matbutiker och krogar misslyckas konsekvent i UNF:s ålderskontroller, medan Systembolaget alltid har krav på legitimation. Dessutom innebär Systembolagets begränsade öppettider att alkoholintaget måste vara planerat och att det inte går att köpa mer alkohol närsomhelst. Detta kan hindra att människor far illa och innebära ett viktigt andrum för vart femte barn i Sverige som växer upp i missbruksmiljö³⁵.

Vi vill dock gå ännu längre. Genom att kräva att vinsten från all alkoholförsäljning går till statskassan tror vi att de som säljer istället kommer framhäva det alkoholfria sortimentet och kanske sluta sälja alkohol helt. För att alkoholpriset inte ska sjunka med vinstförbud behövs höga minimipriser eller en hög omsättningsskatt. Alkoholskatten bör finansiera missbruksvården och socialtjänsten.

³⁴ Bhattacharya, A; Angus, C; Pryce, R; Holmes, J; Brennan, A, och Meier, P S. 2018 'How dependent is the alcohol industry on heavy drinking in England?', *Addiction*, 113:12, s. 2225-2232.

³⁵ Ramstedt, M. 2019. *Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem?* Rapport 185. Stockholm: CAN.

UNF kräver:

- att Sverige behåller detaljhandelsmonopolet på alkoholprodukter
- att åldersgränsen för att köpa alkohol på Systembolaget ska vara 21 år
- att alkohol aldrig ska säljas med vinstintresse
- att ett högt minimipris för alkohol införs
- att vinsten för alkohol går till statskassan
- att Systembolaget ska vara stängt på kvällar, helger och helgdagar
- att samtliga alkoholhaltiga produkter över 2,25% endast ska säljas genom Systembolaget

Gårdsförsäljning

Gårdsförsäljning lyfts ofta i den politiska debatten som ett sätt att skapa möjligheter på landsbygden genom att bryggerier belägna på landsbygden kan sälja en del av sina produkter till människor som besöker gården. För UNF är det självklart att det ska finnas möjligheter för alla människor till ett meningsfullt liv, men vi ser inte att det uppfylls genom alkoholförsäljning.

Frågan har utretts av regeringen vid flera tillfällen och dessa utredningar har dragit slutsatsen att gårdsförsäljning inte skulle kunna se ut på det sätt som beskrivs ovan. På grund av hur EU-rätten är utformad måste utländska aktörer ges samma möjligheter som svenska utan att diskrimineras eller på något sätt ha sämre förutsättningar. En geografisk begränsning av vem som kan sälja alkoholen anses göra det svårare eller mindre attraktivt för utländska aktörer.³⁶³⁷ Det innebär alltså att det inte skulle gå att begränsa gårdsförsäljningen till gårdar på landsbygden, utan det skulle inkludera bryggerier i städer.

Att tillåta gårdsförsäljning skulle innebära att företag som genomför någon del av alkoholproduktionen (såsom att späda, krydda, destillera eller buteljera) i Sverige skulle kunna sälja sina produkter själva medan utländska aktörer fortfarande skulle behöva gå igenom Systembolaget. Detta skulle anses vara diskriminering enligt EU-rätten och därmed fälla Systembolaget.³⁸ Det är även möjligt för småskaliga producenter att sälja sina produkter via Systembolaget i nuläget.³⁹

Utredningen från 2010 föreslog en modell för gårdsförsäljning som innebar att producenter med särskilt tillstånd kunde sälja en begränsad mängd av sina alkoholprodukter till deltagare vid ett evenemang som till exempel studiebesök, föreläsning eller upplevelseevenemang. Detta tycker vi också bidrar till att underminera Systembolagets monopol och vi anser därför att denna typ av företag borde ansöka om serveringstillstånd för att ha tillsyn över konsumtionen på plats.

En utveckling där Systembolaget avskaffas gynnar storproducenter av alkohol, som redan nu investerar stora summor i att lobba för gårdsförsäljning. Exempelvis "The Absolut Company" driver frågan genom sitt engagemang i flertalet lobbyorganisationer.⁴⁰ Flertalet mindre

³⁶ SOU 2010:98, *Gårdsförsäljning: delbetänkande av Utredningen om vissa alkoholfrågor*, Stockholm: Fritzes.

³⁷ SOU 2009:22, *En ny alkohollag*, Stockholm: Socialdepartementet.

³⁸ Kjellgren, Torsten. 2020. *Gårdsförsäljning: Alkoholindustrins trojanska häst*. Stockholm: IOGT-NTO.

³⁹ Systembolaget. Gårdsförsäljning. <https://www.omsystembolaget.se/vart-uppdrag/om-uppdraget/gardsforsaljning/>, hämtad 22 september 2020.

⁴⁰ Kjellgren, Torsten. 2020. *Gårdsförsäljning: Alkoholindustrins trojanska häst*. Stockholm: IOGT-NTO., s. 7–11

alkoholproducenter är emot gårdsförsäljning, just då det missgynnar mindre aktörer och kan innebära slutet för Systembolaget.⁴¹

Ett avskaffande av Systembolaget skulle dessutom leda till ökad tillgänglighet och vinstintresse inom detaljhandeln av alkohol. Det skulle alltså vara mycket skadligt för folkhälsan och slå hårdast mot de som redan befinner sig i utsatta situationer.

UNF kräver:

- att gårdsförsäljning inte tillåts
- att åtgärder menade att lyfta landsbygden aldrig bygger på alkohol eller andra droger
- att alkoholförsäljning ska präglas av folkhälsomål och inte av vinstintresse (desintresseringprincipen)
- att samtliga alkoholhaltiga produkter över 2,25% endast ska säljas genom Systembolaget

⁴¹ Gårdsförsäljning.info. Gårdsförsäljningsfrågan. Hämtad den 26 mars 2021. Tillgänglig via: <https://gardsforsaljning.info/>

Serveringstillstånd

För att få sälja och servera alkohol behövs serveringstillstånd. Detta tycker UNF är bra, det är viktigt att inte alla kan servera alkohol och det är viktigt att tillståndet dras in om det missbrukas. Tyvärr finns det idag väldigt många serveringstillstånd och granskningen av verksamheter med serveringstillstånd är undermålig.

Antalet stadigvarande serveringstillstånd har ökat kraftigt i Sverige, 1992 fanns det ca 8 500 serveringstillstånd, 2019 fanns det över 15 700 stycken. Detta betyder att det finns ca ett serveringstillstånd per 540 invånare över 15 år. Utöver detta beviljas det kring 2 500 tillfälliga serveringstillstånd per år. UNF menar att detta är alldeles för mycket. Ökad tillgänglighet till alkohol ökar alkoholskadorna i samhället. Därför är det viktigt att begränsa antalet serveringstillstånd samt att i högre utsträckning beakta folkhälsan när de beslutas om.

Trots det stora och växande antalet serveringstillstånd gjordes endast ca 12 000 tillsynsbesök år 2018, alltså har inte ens alla serveringsställen fått ett enda besök per år. UNF anser att det krävs att alla stadigvarande serveringsställen blir granskade minst två gånger per år, annars kan det inte påstås att kommuner klarar av sitt tillsynsansvar. Tillsynen skiljer sig vilt mellan kommuner och kan inte sägas vara rättssäker. Samtidigt används tillsynen och dess avgifter som ett näringspolitiskt instrument vilket är fullkomligt oacceptabelt. Därför måste tillsynsavgifterna harmoniseras nationellt, omfördelas och regleras. Dagens regelverk för alkoholtillsyn måste skärpas, omfattande resurser behöver tillsättas till tillsynen och polismyndigheten måste börja ta sitt tillsynsansvar.

Serveringstillstånd ses idag av kommunerna som ett sätt att öka sina inkomster genom att stimulera det lokala näringslivet och därigenom få större skatteintäkter. Att ta bort ett serveringstillstånd som påföljd när ett företag har misskött sig kan alltså ge negativa konsekvenser för kommunen. Därför menar UNF att tillsynen alltid borde organiseras i egen nämnd eller nämnd kopplad till det sociala arbetet i kommunerna. Kommuner som organiserar tillsynen i egna eller socialnämnder är bättre på tillsynen.

Ytterligare en viktig fråga är tiderna serveringstillstånd beviljas för. Sena öppettider ökar tillgängligheten och därmed alkoholskadorna, dessutom så ökar det särskilt gatuväldet. För att minska alkoholskadorna och gatuväldet är det viktigt att serveringstillstånd inte beviljas med för sena öppettider. Detta ska inte innebära att utelivet tar slut när alkoholserveringen gör det, utan att nykterhet ska vara normen.

Efter att alkoholservering förbjöds efter kl. 22:00 som följd av coronapandemin noterades en nedgång av samtal till SOS på lördagskvällar, en tid då många av samtalen annars brukar bero på våld mellan okända. Detta visar på alkoholnormens skadliga effekter och talar för ytterligare begränsning av alkoholservering.

Folkhälsan ska stå i centrum när kommuner beslutar om serveringstillstånd. 2018 var det endast två tredjedelar av Sveriges kommuner som ens hade ett samarbete mellan kommunens ANDT-samordnare och tillsynshandläggare. Detta visar på hur lågt prioriterad folkhälsofrågan är idag vid serveringstillståndsärenden.

Eftersom att vi anser att alkohol ej bör förekomma i offentliga miljöer så anser vi även att alkoholserving ska vara förbjudet på färdmedel så som tåg, buss, båt och flyg

Det ska vara förbjudet att uppmuntra till konsumtion av alkohol i alla sammanhang. På alla ställen där alkoholförsäljning sker ska alkoholfritt ha en minst lika framträdande plats, och det ska vara lättare att välja alkoholfritt.

UNF kräver:

- att kraven för att få serveringstillstånd blir hårdare
- att alkoholtillsynsansvaret i kommuner ska organiseras i socialnämnder, ANDT-nämnder eller liknande
- att regelverket för tillsynsavgifter omarbetas så avgifterna inte kan användas som näringspolitiskt verktyg
- att Folkhälsomyndighetens tillsynsansvar intensifieras och utvecklas
- att det genomförs minst två kontroller av varje serveringstillstånd per år
- att alla som är med och beslutar om serveringstillstånd ska vara bildade i alkoholfrågor
- att det ska vara enklare att bli av med serveringstillstånd
- att serveringstillstånd aldrig ska gälla efter klockan 22:00
- att serveringsställen ska ha öppet minst en timme efter att alkoholservingen avslutats
- att folkhälsan ska stå före andra värden i beslut om serveringstillstånd
- att alla som innehar serveringstillstånd ska aktivt uppmuntra till ickebruk av alkohol
- att kommuner ska ställa högre krav på att krogar och restauranger har ett likvärdigt alkoholfritt utbud
- att 21-årsgräns införs på köp av alkohol i alla sammanhang
- att alkohol aldrig får säljas för vinstintresse
- att serveringstillstånd inte utfärdas på färdmedel i drift
- att alla som serverar alkohol ska ha en utbildning angående ansvarsfull alkoholhantering

Alkoholskatten ska betala för alkoholskadorna

Alkohol är en drog som orsakar flertalet olika skador på samhället, på familjer och på personer. Alkoholskatt är ett effektivt sätt att minska alkoholkonsumtionen och alkoholrelaterade skador.⁴² En skatt kan aldrig ersätta liv och förstörda familjer, men den kan förebygga och ersätta samhället så andra inte tvingas stå för alkoholens kostnader.

Olika som räknar på alkoholens kostnad för samhället kommer fram till olika svar, missbruksutredningen⁴³ kommer fram till att kostnaden för det svenska samhället var ca 50 miljarder år 2008. En nyare rapport som systembolaget beställt kommer fram till att siffran ligger kring 103 miljarder⁴⁴. Dagens alkoholskatt drar in ca 16 miljarder.⁴⁵ Alltså är alkoholskatten inte i närheten av att väga upp för alkoholens kostnader.

Därför tycker UNF att skatten på alkohol ska höjas avsevärt över tid. Eftersom ökad alkoholskatt riskerar att medföra ökad smuggling och import tycker UNF att höjningen måste förenas med hårdare regler och mindre volymer för laglig införsel av alkohol, och mer resurser för att stoppa den illegala införseln.

Högre alkoholskatt som ger ett högre pris på alkohol, leder till en minskad alkoholkonsumtion. Detta minskar alkoholens skadeverkningar på samhället. En högre alkoholskatt ger alltså både ökade intäkter och minskade kostnader från alkoholen i samhället och är därför ett viktigt steg för att alkoholen ska bära sina egna kostnader.

UNF kräver:

- att alkoholskatten ska stegvis höjas för att kompensera för alkoholens kostnader
- att införselkvoter av alkohol mellan EU-länder är maximalt 2 l öl, 2 l vin och 1 l sprit
- att mer resurser måste ägnas till att stoppa alkoholsmugglingen
- att alkoholskatten ska vara inflationsjusterad

⁴² Elder, R. W; Lawrence, B; Ferguson, A; Naimi, T. S; Brewer, R. D; Chattopadhyay, S. K; Toomey, T. L, och Fielding, J. E. 2010. 'The Effectiveness of Tax Policy Interventions for Reducing Excessive Alcohol Consumption and Related Harms', *American journal of preventive medicine*, 38:2, s. 217–229.

⁴³ SOU 2011:6 *Missbruket, Kunskapen, Vården. Missbruksutredningens forskningsbilaga* (Statens offentliga utredningar 2011:6). (2011).

⁴⁴ Ramboll. (2019). *Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser*. Stockholm: Ramboll.

⁴⁵ Olsson, C. (2020). *Utfallet för statens budget – del av ESV:s underlag till årsredovisning för staten 2019* (ESV 2020:16; s. 256). Ekonomistyrningsverket. Tillgänglig via: <https://www.esv.se/publicerat/publikationer/2020/utfallet-for-statens-budget-2019/>

Alkoholreklam i samhället

Marknadsföring, eller reklam, är ett sätt för företag att skapa ett behov för deras produkter som inte tidigare fanns där. Alkoholreklam och marknadsföring ökar konsumtionen och hjälper företagen nå nya målgrupper. Samtidigt befäster och förstärker alkoholreklam den nuvarande alkohollagen. Även om det finns lagstadgade krav om måttfullhet så gör alkoholindustrin sitt bästa för att komma runt reglerna.

Varje år omsätter alkoholreklamen ungefär 1,4 miljarder kronor (2014)⁴⁶. Flertalet studier har kartlagt sambandet mellan alkoholreklam och ökad konsumtion. Dessa studier har funnit att det är tydligt att alkoholreklamen får folk att dricka mer. Bland unga bidrar alkoholreklam både till ökad konsumtion bland de som redan dricker alkohol, men även till att de som valt att avstå börjar konsumera alkohol^{47, 48}. Vi vet också att alkoholreklam finns på de plattformar som unga finns på, ungdomar (15–24 år) blir exponerade för 13 440 fall av alkoholreklam och alkoholbudskap per år⁴⁹.

Alkohollagen 7 kap. 1 § lyder:

Vid marknadsföring av alkoholdrycker eller alkoholdrycksliknande preparat till konsumenter ska särskild måttfullhet iaktas. Reklam- eller annan marknadsföringsåtgärd får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av alkohol.

Marknadsföring får inte rikta sig särskilt till eller skildra barn eller ungdomar som inte har fyllt 25 år.

⁴⁶ Statens offentliga utredningar 2017:113 *Alkoholreklam i sociala medier m.m.* Stockholm: Socialdepartementet.

⁴⁷ Anderson, P; de Bruijn, A; Angus, K; Gordon, R., & Hastings, G. 2009. 'Impact of Alcohol Advertising and Media Exposure on Adolescent Alcohol Use: A Systematic Review of Longitudinal Studies', *Alcohol and Alcoholism*, 44:3, s. 229–243.

⁴⁸ Smith, L. A., & Foxcroft, D. R. 2009. 'The effect of alcohol advertising, marketing and portrayal on drinking behaviour in young people: Systematic review of prospective cohort studies,' *BMC Public Health*, 9:1, s. 51.

⁴⁹ Jarlbro, G. 2016:3. *Så nås unga av alkoholreklam och alkoholbudskap.* Stockholm: IQ.

Lagen lyckas trots detta inte hindra alkoholreklam och alkoholbudskap från att nå unga. UNF kräver starkare tag för att stoppa all alkoholreklam. Inga barn eller unga ska utsättas för alkoholmarknadsföring. En plattform där alkoholreklam och alkoholbudskap särskilt når unga är sociala medier. Myndigheter har varit dåliga på att reglera alkoholreklamen på dessa plattformar. Därför måste det finnas särskilda regler kring just alkoholreklam i sociala medier, likt de som är föreslagna i statens utredning om Alkoholreklam i Sociala medier m.m.⁵⁰

UNF kräver:

- att ett totalförbud på all form av marknadsföring av alkohol införs
- att vid marknadsföring av alkoholfria produkter får varumärket ej vara förknippat med alkohol
- att självreglering inte ses som ett alternativ till lagstiftning
- att självreglering betraktas som en metod för alkoholindustrin att underminera lagstiftning

⁵⁰ SOU 2017:11, *Alkoholreklam i sociala medier m.m.*, s. 25–26

Alkoholregler i offentliga miljöer

UNF tycker att offentliga miljöer ska vara tillgängliga och trygga för alla. För att åstadkomma detta är det viktigt att alkohol inte är en del av dessa platser. Alkohol bidrar till otrygghet hos många och är dessutom ofta inblandat i olika våldsbrott, särskilt misshandel.⁵¹ Vidare ger alkohol i offentligheten möjlighet för alkoholnormen att hela tiden genomsyra våra gemensamma utrymmen.

Med offentliga miljöer syftar vi på platser som allmänheten kan vistas på utan att äga dem. Platser där många människor kan mötas och vara och som vi passerar igenom. Detta inkluderar därför till exempel torg och parker, men även till exempel gator, trottoarkanter och parkeringen utanför en livsmedelsbutik. Offentliga miljöer finns alltså både i större och mindre samhällen. Offentliga miljöer kan ses som väldigt viktiga för invånarens möjligheter att påverka demokratiska processer i samhället eftersom det ofta är där protester hålls och olika grupper kan synas och mötas med sina olikheter och politiska budskap.⁵² Det är alltså viktigt att offentliga miljöer är tillgängliga för alla medborgare från ett demokratiskt perspektiv.

Sättet offentliga miljöer är byggda och planerade påverkar hur bekväma olika personer kan känna sig i dem. Ett exempel är hur många kvinnor använder sig av olika strategier för att hantera rädsla för att hamna i olika situationer där de kan utsättas för våld.⁵³ Vissa platser eller tider på dygnet kan anses farligare än andra och därför undvikas. Dessa strategier kan också användas av till exempel rasifierade, men på olika sätt.⁵⁴ Detta ska inte behöva hända. Många stadskärnor har restauranger med uteservering, vilket innebär att den som rör sig på gatan och den som konsumerar alkohol på restaurang är närmre varandra, vilket kan bidra till en ökad otrygghet. Tillstånd för uteserveringar bör därför begränsas för att skapa offentliga miljöer som känns trygga både dagtid och nattetid för personer av alla typer av bakgrunder och identiteter.

UNF kräver:

- att alkohol är förbjudet i offentliga utomhusmiljöer
- att serveringstillstånd för uteserveringar ges endast i undantagsfall
- att samhället ska arbeta för att alla ska kunna känna sig trygga i offentliga miljöer alla tider på dygnet och att alkoholfrågan ses som en viktig del i detta arbete

⁵¹ Olseryd, Johanna. 2015. *Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott*. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.

⁵² Mitchell, Don. 2003. *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. London: The Guildford Press.

⁵³ Valentine, Gill. 1989. 'The Geography of Women's Fear', *Area*, 21:4, s. 385-390.

⁵⁴ Day, Kristen. 1999. 'Embassies and sanctuaries: women's experiences of race and fear in public space', *Environment and Planning D: Society and Space*, 17:3, s. 307-328.

Utformning av alkoholförpackningar

Det är allmänt känt att utformningen av förpackningar påverkar vad och hur mycket vi köper, även så med alkohol. Företag lägger mycket resurser på att etablera och sälja sina varumärken. Samtidigt har allmänheten dålig koll på alkoholens skadeverkningar och hälsovarningar kan möjliggöra för fler att göra informerade val.

Under de senaste åren har allt fler länder implementerat neutrala tobaksförpackningar. Neutrala förpackningar får inte ha märken, färger och former, utan ser istället likadana ut oavsett märke, med varningstext och ofta även varningsbild. Dessa förpackningar har bidragit till att minska konsumtionen och minska andelen av befolkningen som brukar tobak.⁵⁵ Resultaten från åtgärden gör det också aktuellt att införa liknande regler på alkoholförpackningar för att minska alkoholkonsumtionen. Genom att införa neutrala alkoholförpackningar förlorar alkoholmarknadsföring en del av sin funktion och alkoholens sociala roll kan minskas.

Vidare har studier visat att svenskar har dålig koll på alkoholens skadeverkningar, exempelvis känner få till kopplingen mellan alkohol och cancer⁵⁶. Idag finns en del hälsovarningar vid marknadsföring av alkohol, men inga på förpackningarna. Tydliga och informativa hälsovarningar på alkoholhaltiga produkter skulle göra det enklare att göra informerade val för sin egen och andras hälsa. Dessutom borde alternativen för vilka varningar som kan användas anpassas så att det är texter som gäller majoriteten av potentiella konsumenter, snarare än bara en varning för den som är gravid till exempel.

Alkoholförpackningar har i nuläget inga krav på sig för att redogöra innehåll, näringsämnen och kalorier. Här menar UNF att det är viktigt att alkoholföretag, likt andra produkter som säljs för förtäring, måste informera konsumenterna om vad produkten innehåller.

UNF kräver:

- att alkoholförpackningar ska vara neutrala
- att det ska finnas hälsovarningar med text och bild på alkoholens skadeverkningar
- att alkoholdrycker ska ha innehållsförteckningar

⁵⁵ World Health Organization. 2016. *Plain Packaging of Tobacco Products*. Genève: World Health Organization.

⁵⁶ Alkoholen och samhället. Tema 2016/2017: Alkohol och Cancer. Stockholm: IOGT-NTO, Forum Ansvar, Svenska Läkaresällskapet, Centrum för utbildning och forskning kring riskbruk, missbruk och beroende (CERA).

Reformera narkotikapolitiken

Varje år dör hundratals av narkotika i Sverige,⁵⁷ varje dödsfall är en tragedi. Både för personerna och deras nära, men även för samhället som svikit dem. Vi måste bli bättre på att hjälpa de som sitter fast i ett missbruk, men även förebygga att fler fastnar i missbruk.

Målet med narkotikapolitiken ska alltid vara att skydda människor, familjer och samhället. För många är inte ett narkotikabruk ett val. Därför kan inte målet med narkotikapolitiken vara att straffa. Narkotikapolitiken borde främst förebygga narkotikabruket och skadorna därefter skademinimera.

Debatten om narkotikapolitiken glömmer ofta det viktigaste, det bästa sättet att minska narkotikadödligheten är att satsa på förebyggande och preventiva åtgärder. Avsevärt mer resurser måste läggas på åtgärder som förhindrar drogmissbruk. Förebyggande arbete är resultat- och kostnadseffektivt.

Majoriteten av de som dör av narkotika är inte okända för myndigheter,⁵⁸ trots detta lyckas de inte få hjälpen som de behöver. Därför behöver det utredas hur missbruksvården kan omstruktureras för att fler ska få hjälp utan att vårdens kvalitet försämras. Samtidigt bör missbruksvården stärkas generellt.

Förbudet mot narkotika leder till att färre kommer i kontakt med narkotika och att tillgängligheten på narkotika minskar, därför tror UNF fortfarande på ett narkotikaförbud. Men idag läggs allt för stort fokus på att straffa brukare och alldeles för lite på att hjälpa dem. Dagens straff för ringa narkotikabrott är böter, eller i sällsynta fall upp sex månaders fängelse.

Förbudet mot narkotika leder till att färre kommer i kontakt med narkotika och att tillgängligheten på narkotika minskar, därför tror UNF fortfarande på ett narkotikaförbud. Men idag läggs allt för stort fokus på att straffa brukare och alldeles för lite på att hjälpa dem. Dagens straff för ringa narkotikabrott är böter, eller i sällsynta fall upp sex månaders fängelse.

Samhällets insatser ska alltid vara fokuserade på att hjälpa. UNF tror att andra insatser än de som idag är vanliga bör införas och premieras. Den som blir dömd för narkotikabrott ska få en individuell bedömning. Bedömningen bör ge åtgärder som behandling, men straff som böter bör även vara möjliga. Det är viktigt att processen för att dömas för narkotikabrott påskyndas, utan

⁵⁷ Folkhälsomyndigheten. 9 februari 2021. Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>, hämtad 1 mars 2021

⁵⁸ Andersson, L; Håkansson, A; Krantz, P & Johnson, B. 2020. 'Investigating opioid-related fatalities in southern Sweden: contact with careproviding authorities and comparison of substances' Harm Reduction Journal, 17:5.

att rättssäkerheten för de anklagade äventyras, då missbruksbehandling kan vara en fråga mellan liv och död.

UNF kräver:

- att vid ringa narkotikabrott ska den dömda få en utvärdering och få en rekommenderad påföljd som kan vara till exempel stöd och behandling eller böter
- att det ska gå snabbare att dömas för ringa narkotikabrott
- att resurserna till förebyggande och preventiva åtgärder kraftigt ökas
- att resurserna till missbruksbehandling kraftigt ökas
- att stigmat kring narkotikabruk och missbruk motarbetas
- att en god samaritlag införs

Beroende- och missbruksvård

I Sverige dog 894 personer med narkotika i blodet år 2019.⁵⁹ Mellan 2005 och 2019 ökade narkotikadödligheten med 79 %.⁶⁰ Så ska det inte behöva vara. Varje persons död är en tragedi. Det finns många punkter där missbruksvården brister i Sverige. I UNF vill vi att alla människor ska ha möjlighet att leva sitt liv fullt ut och uppnå sin fulla potential. För att den som av någon anledning har hamnat i drogmisbruk ska kunna uppnå detta behövs en bra missbruksvård där individen får behandling för såväl det fysiska beroendet som psykiska trauman.

Den som söker vård ska alltid bemötas med respekt och aldrig dömas för situationen hen befinner sig i. Många som lider av drogmisbruk lider också av psykisk ohälsa, detta kan både utvecklas som en konsekvens av missbruket eller vara en faktor som leder till missbruk eftersom många självmedicinerar med alkohol eller andra droger.⁶¹ En konsekvens av detta är att beroende kan hamna mellan stolarna när missbruksvården skickar vidare till psykiatri och psykiatri skickar till missbruksvården. Missbruksvården ska ta ett helhetsgrepp för både psykisk ohälsa och beroendeproblematik utan att slussa människor fram och tillbaka med risk för deras liv.

Missbruksvården ser dessutom väldigt olika ut beroende på var i landet en bor. Kommunerna ansvarar för missbruksvård, medan regionerna ansvarar för sjukvård och psykiatri. För att det ska bli mer jämlikt behövs tydliga standarder och rättigheter för den som behöver missbruksvård i hela Sverige. Dessutom måste kommunikation och strukturer möjliggöra att missbruksvård, sjukvård och psykiatri samarbetar. Detta skulle kunna uppnås genom att all vård har samma huvudman. Det måste också finnas utbildad personal som förstår hur beroendesjukdomar, psykisk ohälsa och andra sjukdomar samverkar.

För att fånga upp personer med beroende så fort som möjligt behöver vi rikta fler stödinsatser mot alla människor. På alla skolor och arbetsplatser ska det finnas tillgång till samtalsstöd som har kunskap om beroende- och missbruksvård och hur man tar kontakt med missbruksvården. Dessutom ska primärvården genomföra screening för riskfylld drogkonsumtion och erbjuda

⁵⁹ Folkhälsomyndigheten. *Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar*. Uppdaterad 9 februari 2021. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>, hämtad 1 mars 2021.

⁶⁰ Folkhälsomyndigheten. *Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar*. Uppdaterad 9 februari 2021. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>, hämtad 1 mars 2021.

⁶¹ Socialstyrelsen. 2019. *Kartläggning av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik*. Stockholm: Socialstyrelsen.

rådgivning. Här är det också extra viktigt att personalen är utrustad för att förstå och hantera missbruksproblematik och dess relation med andra sjukdomar.

Slutmålet med missbruksvården måste vara drogfrihet. Den som är beroende är inte fri, men UNF menar att alla människor förtjänar ett fritt och rikt liv. Även om alla som söker missbruksvård i första hand ska erbjudas nykter behandling kan det finnas situationer där läkemedelsassisterad behandling eller substitutionsbehandling behövs. Detta ska då erbjudas, men på ett sätt som förhindrar läckage. Detta för att förhindra att dessa droger når ut i samhället och blir någon annans primärdrog. Oavsett hur behandlingen går till ska det också ingå samtalsstöd som en del för att hjälpa den som är beroende att hantera de psykiska aspekterna.

UNF kräver:

- att alla ska ha rätt till bra missbruksvård oavsett i landet de bor
- att missbruksvården moderniseras
- att missbruksvården får kraftigt ökade resurser
- att vårdpersonal utbildas om beroendeproblematik och dess relation med psykisk ohälsa
- att all missbruksvård sker ifrån samma huvudman
- att regionerna ska sköta missbruksvården
- att nykter behandling alltid erbjuds i första hand
- att missbruksvården utgår ifrån allas rätt till ett nyktert liv
- att alla som söker missbruksvård blir erbjudna behandling direkt genom införande av en behandlingsgaranti
- att primärvården ska göra screening av riskfylld drogkonsumtion och erbjuda rådgivning
- att stigma kring narkotikabruk och missbruk motarbetas
- att en god samaritlag införs
- att missbruksvården utgår ifrån patientens hälsa
- att lättare kunna söka missbruksvård och snabbt kunna få den hjälpen man behöver

Cannabis

Cannabis har legaliserats i flera regioner och länder i världen vilket delvis beror på de stora ekonomiska intressena som trycker på för legalisering, i USA spenderade cannabisindustrin minst 5,76 miljoner dollar på lobbyism år 2019.⁶² UNF står för att inte legalisera fler droger. Nu när cannabisindustrin har börjat etableras måste den granskas extra noga. Vi ser hur den likt alkohol- och tobaksindustrin sponsrar forskning, betalar för nyhetsreportage och försöker påverka samhällsnormer.

Idag har vi alldeles för dålig kännedom om cannabis effekter, drogen som den ser ut idag skiljer sig kraftigt från hur den varit tidigare i och med att mängderna med det aktiva ämnet THC har ökat.⁶³ Ämnet CBD som framställs från cannabis marknadsförs ofta som hälsofrämjande eller effektiva mot särskilda sjukdomar trots att detta inte har bevisats, vi vet snarare väldigt lite om hur säkert CBD är och vad det har för påverkan på kroppen och hjärnan i dagsläget.⁶⁴ Därför behövs mer forskning och fler studier som granskar cannabis effekt på individens kropp, på sociala relationer och på samhället i stort.

En fjärdedel som får missbruksvård för narkotika i Europa får det för cannabis⁶⁵ och dessutom verkar denna andel öka.⁶⁶ Om trenden fortsätter så kommer allt fler söka missbruksvård för cannabis. Den svenska missbruksvården måste då anpassas för att kunna hantera detta nya behov.

Medicinsk cannabis är bara cannabis. Det går att göra mediciner av cannabis, såsom Sativex⁶⁷, men plantan cannabis är inte ett läkemedel mer än vad opiumvallmo är ett läkemedel. UNF ser positivt på att fler läkemedel utvecklas, även baserat på cannabis, med det ska vara Läkemedelsverket eller annan ansvarig myndighet som bestämmer vad som får användas som läkemedel, inte politiker. I

⁶² OpenSecrets.org. *Marijuana: Lobbying, 2020*.

<https://www.opensecrets.org/industries/lobbying.php?cycle=2020&ind=G2860>, hämtad 13 februari 2021.

⁶³ Stuyt, Elizabeth. 2018. 'The Problem with the Current High Potency THC Marijuana from the Perspective of an Addiction Psychiatrist', *Missouri Medicine*, 115:6, pp. 482-486.

⁶⁴ US Food and Drug Administration. I. d. *What You Need to Know (And What We're Working to Find Out) About Products Containing Cannabis or Cannabis-derived Compounds, Including CBD*, <https://www.fda.gov/consumers/consumer-updates/what-you-need-know-and-what-were-working-find-out-about-products-containing-cannabis-or-cannabis>, hämtad 13 februari 2021.

⁶⁵ ECNN. Årsrapport 2012. *Situationen på narkotikaområdet i Europa*. Luxemburg: Europeiska Unionens publikationsbyrå, s. 47. Tillgänglig via: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2012>.

⁶⁶ EMCDDA. 2013. *Europeiska narkotikarapporten: Trender och utveckling*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, s. 31

⁶⁷ FASS. *Sativex*. Uppdaterad 18 juni 2019. <https://www.fass.se/LIF/product?nplId=20101019000051>, hämtad 8 mars 2021.

flertalet länder och amerikanska delstater har politiker och folkomröstningar gått in och bestämt att cannabis är ett läkemedel, det tycker UNF är fel, det ska vara forskning inte tyckande som avgör vad som är ett läkemedel.

UNF kräver:

- att cannabis fortsätter vara illegalt
- att cannabisindustrin stoppas från att driva lobbyism
- att mer resurser sätts på att forska om och kring cannabis
- att all forskning kring cannabis genomförs av oberoende aktörer utan vinstintresse
- att missbruksvården utvecklar metoder och beredskap för cannabismissbrukare
- att Läkemedelsverket, eller annan ansvarig myndighet, även fortsättningsvis ansvarar för klassificering av medicin
- att Läkemedelsverket, eller annan ansvarig myndighet, fortsatt utgår ifrån forskning när de godkänner mediciner
- att mer resurser ska tillsättas för att missbrukare ska våga söka vård för sitt missbruk

Källhänvisning

Alkoholen och samhället. Tema 2016/2017: Alkohol och Cancer. Stockholm: IOGT-NTO, Forum Ansvar, Svenska Läkaresällskapet, Centrum för utbildning och forskning kring riskbruk, missbruk och beroende (CERA).

Anderson, P; de Bruijn, A; Angus, K; Gordon, R., & Hastings, G. 2009. 'Impact of Alcohol Advertising and Media Exposure on Adolescent Alcohol Use: A Systematic Review of Longitudinal Studies', *Alcohol and Alcoholism*, 44:3, s. 229–243.

Andersson, L; Håkansson, A; Krantz, P & Johnson, B. 2020. 'Investigating opioid-related fatalities in southern Sweden: contact with careproviding authorities and comparison of substances' *Harm Reduction Journal*, 17:5.

Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*, s. 66

Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 39

Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 40

Andersson, Pierre. 2019. *Världens Baksmälla*. Stockholm: IOGT-NTO och NBV. 4:e utgåvan. s. 9

Beemen, O. van, & Posthumus, B. 2019. *Heineken in Africa: A multinational unleashed*. Hurst & Co. (Publishers) Ltd.

Bhattacharya, A; Angus, C; Pryce, R; Holmes, J; Brennan, A, och Meier, P S. 2018 'How dependent is the alcohol industry on heavy drinking in England?', *Addiction*, 113:12, s. 2225-2232.

Day, Kristen. 1999. 'Embassies and sanctuaries: women's experiences of race and fear in public space', *Environment and Planning D: Society and Space*, 17:3, s. 307-328.

ECNN. Årsrapport 2012. Situationen på narkotikaområdet i Europa. Luxemburg: Europeiska Unionens publikationsbyrå, s. 47. Tillgänglig via: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2012>.

Elder, R. W; Lawrence, B; Ferguson, A; Naimi, T. S; Brewer, R. D; Chattopadhyay, S. K; Toomey, T. L, och Fielding, J. E. 2010. 'The Effectiveness of Tax Policy Interventions for Reducing Excessive Alcohol Consumption and Related Harms', *American journal of preventive medicine*, 38:2, s. 217–229.

EMCDDA. 2013. *Europeiska narkotikarapporten: Trender och utveckling*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, s. 31

Englund, A. 2019. Skolelevers drogvänor 2019. Rapport 187. Stockholm: CAN.

FASS. Sativex. Uppdaterad 18 juni 2019.

<https://www.fass.se/LIF/product?nplId=20101019000051>, hämtad 8 mars 2021.

Folkhälsomyndigheten. 9 februari 2021. Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>, hämtad 1 mars 2021

Folkhälsomyndigheten. Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Uppdaterad 9 februari 2021. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>, hämtad 1 mars 2021.

Folkhälsomyndigheten. Dödlighet i läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Uppdaterad 9 februari 2021. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/resultat/halsa/narkotikarelaterad-dodlighet/>, hämtad 1 mars 2021.

Golder, S; Garry, J., & McCambridge, J. 2020. 'Declared funding and authorship by alcohol industry actors in the scientific literature: A bibliometric study', *European Journal of Public Health*, 30:6, s. 1193–1200.

Gårdsförsäljning.info. Gårdsförsäljningsfrågan. Hämtad den 26 mars 2021. Tillgänglig via: <https://gardsforsaljning.info/>

Hallström, E; Håkansson, N; Åkesson, A; Wolk, A., & Sonesson, U. 2018. 'Climate impact of alcohol consumption in Sweden', *Journal of Cleaner Production*, 201, s. 287–294.

Heine, Sara. 2011. Happy Hour i paradiset: Om alkohol och turism i Thailand, Kambodja och övriga världen. *Schyst resande*. s. 27

Heine, Sara. 2011. Happy Hour i paradiset: Om alkohol och turism i Thailand, Kambodja och övriga världen. *Schyst resande*. s. 27

Heine, Sara. 2011. Happy Hour i paradiset: Om alkohol och turism i Thailand, Kambodja och övriga världen. *Schyst resande*. s. 27

Hingson, R. W; Heeren, T, & Jamanka, A. 2000. 'Age of Drinking Onset and Unintentional Injury Involvement After Drinking', *JAMA*, 284:12, s. 1527-1533.

Jarlbro, G. 2016:3. Så nås unga av alkoholreklam och alkoholbudskap. Stockholm: IQ.

Jarlbro, G. 2016:3. Så nås unga av alkoholreklam och alkoholbudskap. Stockholm: IQ.

- Kjellgren, Torsten. 2020. Gårdsförsäljning: Alkoholindustrins trojanska häst. Stockholm: IOGT-NTO.
- Kjellgren, Torsten. 2020. Gårdsförsäljning: Alkoholindustrins trojanska häst. Stockholm: IOGT-NTO., s. 7–11
- Leimar, Per. 2015. Alkoholen och Samhället. Tema 2015/2016: Alkoholens Andrahandsskador. Stockholm: IOGT-NTO, Svenska Läkaresällskapet och Forum Ansvar, s. 56–63.
- Maskrosbarn. 2016. Jag är bara en påse med pengar. Solna: Maskrosbarn.
- Mitchell, Don. 2003. The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space. London: The Guildford Press.
- Okrent, D. 1991. Last Call: The Rise and Fall of Prohibition. London: Scribner
- Olseryd, Johanna. 2015. Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Olseryd, Johanna. 2015. Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.
- Olsson, C. (2020). Utfallet för statens budget – del av ESV:s underlag till årsredovisning för staten 2019 (ESV 2020:16; s. 256). Ekonomistyrningsverket. Tillgänglig via:
<https://www.esv.se/publicerat/publikationer/2020/utfallet-for-statens-budget-2019/>
- OpenSecrets.org. Marijuana: Lobbying, 2020.
<https://www.opensecrets.org/industries/lobbying.php?cycle=2020&ind=G2860>, hämtad 13 februari 2021.
- Ramboll. (2019). Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser. Stockholm: Ramboll.
- Ramboll. 2019. Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser. Stockholm: Ramboll Management Consulting.
- Ramboll. 2019:11. Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser. Stockholm: Ramboll.
- Ramstedt, M. 2019. Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem? Rapport 185. Stockholm: CAN.
- Ramstedt, M. 2019. Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem? Rapport 185. Stockholm: CAN.
- Ramstedt, M. 2019. Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem? Rapport 185. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. s. 6

Ramstedt, Mats. 2019. Hur många barn växer upp med föräldrar som har alkoholproblem? Rapport 185. Stockholm: Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. s. 6

Sama, T. B., & Hiilamo, H. 2019. 'Alcohol industry strategies to influence the reform of the Finnish Alcohol Law', *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 36:6, s. 556–568.

SCB & Tillväxtverket. 2020. Antal resor efter region, boendeform, målgrupp och år. Tillgänglig via

https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__NV__NV1701__NV1701C/NV1701Res003/table/tableViewLayout1/, hämtad 7 februari 2021.

SCB. 21 mars 2021. "Tre av tio är aktiva i förening." <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/statistiknyhet/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-2018-2019/>, hämtad 8 mars 2021.

Schuper, P A; Neuman, M; Kanteres, F; Baliunas, D; Joharchi, N., & Rehm, J. 2010. 'Causal Considerations on Alcohol and HIV/AIDS — A Systematic Review', *Alcohol & Alcoholism*, 45:2, s. 159-166.

Sigfusdottir, I. D; Kristjansson, A. L, & Gudmundsdottir, M. L. 2011. 'Substance use prevention through school and community-based health promotion: a transdisciplinary approach from Iceland', *Global Health Promotion*, 18:3, s. 23-26.

Smith, L. A., & Foxcroft, D. R. 2009. 'The effect of alcohol advertising, marketing and portrayal on drinking behaviour in young people: Systematic review of prospective cohort studies,' *BMC Public Health*, 9:1, s. 51.

Socialstyrelsen. 2019. Kartläggning av samsjuklighet i form av psykisk ohälsa och beroendeproblematik. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2009:22, En ny alkohollag, Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2010:98, Gårdsförsäljning: delbetänkande av Utredningen om vissa alkoholfrågor, Stockholm: Fritzes.

SOU 2011:6 Missbruket, Kunskapen, Vården. Missbruksutredningens forskningsbilaga (Statens offentliga utredningar 2011:6). (2011).

SOU 2017:11, Alkoholreklam i sociala medier m.m., s. 25–26

Statens offentliga utredningar 2017:113 Alkoholreklam i sociala medier m.m. Stockholm: Socialdepartementet.

Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (2010). Barn i missbruksmiljö. STADs rapportserie 2010:43.

Stuyt, Elizabeth. 2018. 'The Problem with the Current High Potency THC Marijuana from the Perspective of an Addiction Psychiatrist', *Missouri Medicine*, 115:6, pp. 482-486.

Systembolaget. Gårdsförsäljning. <https://www.omsystembolaget.se/vart-uppdrag/om-uppdraget/gardsforsaljning/>, hämtad 22 september 2020.

Trolldal, Björn. 2020. Alkoholkonsumtionen i Sverige 2019. CAN Rapport 193. Stockholm: CAN. s. 9.

US Food and Drug Administration. I. d. What You Need to Know (And What We're Working to Find Out) About Products Containing Cannabis or Cannabis-derived Compounds, Including CBD, <https://www.fda.gov/consumers/consumer-updates/what-you-need-know-and-what-were-working-find-out-about-products-containing-cannabis-or-cannabis>, hämtad 13 februari 2021.

Valentine, Gill. 1989. 'The Geography of Women's Fear', *Area*, 21:4, s. 385-390.

van Beemen, Olivier. 2019. *Heineken in Africa: A multinational unleashed*. New York: Oxford University Press.

Världshälsoorganisationen (WHO). Alcohol. https://www.who.int/health-topics/alcohol#tab=tab_1, hämtad 20 februari 2021.

World Health Organization. 2016. *Plain Packaging of Tobacco Products*. Genève: World Health Organization.

World Health Organization. 2018. *Global Status Report on Alcohol and Health 2018*. Schweiz: World Health Organization, s. 82